

Godord om kysten

Av Edmund Edvardsen

Der jeg har mitt daglige arbeid, på universitetet, der har vi heldigvis i det minste *ett* ord, brukt både som verb og substantiv, som kan gjøre tjeneste på tvers av alle samfunnsfagene.

Det er ordet *konstruksjon*, i verbalform: *å konstruere*.

Før var fenomenet *konstruksjon*, både som substantiv og verb, noe som hørte til innen helt andre fag enn samfunnsfagene. Jeg husker bl.a. at vi skoleelever konstruerte trekanter og vinkler i matematikken, med bruk av passer og linjal.

På universitetet, på det samfunnsvitenskapelige fakultetet, er det i dag helt vanlig å snakke og skrive om konstruksjon av samfunn, konstruksjon av naturen, konstruksjon av virkelighet, av nasjoner, av landsdeler osv., om konstruksjon av gud, av identitet, av kjønn, av skinnhuer, konstruksjon av seg selv osv.

Med konstruksjon av seg selv, mener man ikke bare det å kle seg opp eller sminke seg, ta en kattevask, greie håret osv. Og med konstruksjon av kjønn mener man ikke bare det å barbere seg nedentil, å henge ring i navlen eller å veksle mellom ulike utgaver av det vi i gamle dager kalte underbukser.

For eksempel i pedagogikkfaget, der jeg hører til, der interesserer vi oss for hvordan unger skal komme til verden også etter at de er født. Selvfølgelig er vi bl.a. opptatt av identitetskonstruksjon og selv-konstruksjon.

Og å konstruere seg selv er ingen enkel sak. Mens unger før i tida ikke hadde noe valg, men stort sett diltet etter foreldre og andre forgjengere, må de unge i dag gjøre en masse såkalte *valg* for å konstruere seg selv. De må *finne opp seg sjøl*. Og det de da leter etter, er ikke noe som ligger *inne* i dem, som kjerna i løken, noe som man med hell kan pakke ut og skrape rent. For selvet, slik vi forstår det i dag, er ikke noe vi *oppdager*, men en *oppfinnelse* som vi strever med et helt liv.

Det er i denne oppfinnelles- og valgprosessen nykommerne har bruk for mye erfaringsfriksjon med verden, ikke minst på de plassene der de bor. De trenger et stort forråd av *førstehands* erfaringer.

Men *får* de muligheter til å erfare direkte, der de holder stand på pulten og i bokstabelen? Er *et valg et valg* når de må velge stort sett i løse lufta, ettersom samfunnet bare har gitt dem en pult, et slags luftslott til rådighet, en pult med et andre- og tredjehands pensum, istedenfor førstehands produktive erfaringer – med Nord-Norge? De skal altså prøve å svare på *kem de er*, *ka de skal bli* og *kor de skal bli det* mens de sitter i et luftslott. Og i det som kan klekkes ut der, er det ikke mye å gjenfinne av Nord-Norge, av det jeg kanskje kan våge å kalle grunnfortellinga eller urfortellinga om denne stripa land mellom havet og evigheta.

Det ungene (også i Nord-Norge) trenger for å komme sitt samfunn og seg selv inn på livet, er en radikal økning i sine førstehands erfaringer. Da må vi rydde dem plass og slippe dem til gjennom en markert *samfunnsaktiv skole*. Jeg har gjort mitt borte i elfenbeinstårnet i Breivika, der vi prater og skriv bøker. Jeg har skrevet ei bok om en slik Samfunnsaktiv skole, om en skole som er rik på handling og har stor kontaktflate med samfunnet.

*

Jeg har selv følt sjøkonstruksjonsproblemet på kroppen.

For å komme overens med meg selv, ble jeg i løpet av 1970-årene, etter å ha levd pultlivet i mange år, også på universitetet, overbevist om at jeg måtte flyttet ut av Tromsø og tilbake til Nord-Norge, til et mindre sted utafor byen. Og nærmere havet. Jeg merket at kafelivet i byen kunne komme til å ta rotta på meg.

Men allerede etter et par år der ute, i ”periferien”, fant jeg ut at jeg ikke kom overens med meg selv med *full* atskillelse fra byen og fra det akademiske. Jeg prøvde derfor, via et forskningsstipend, å nærme meg byen igjen, å møte den på halvveien. Kort sagt: jeg fikk en fot innafor Universitetet. Den foten har jeg holdt på senere.

Den andre foten hørte fortsatt heime i den såkalte ”periferien”, som slett ikke er periferi i enhver sammenheng.

Jeg valgte altså å konstruere meg slik at jeg stod med en fot i hver leir. Eller rettere sagt: jeg ble pendler mellom to verdener, mellom den moderne og den enda litt tradisjonelle verden. Jeg måtte dele meg i to for å bli en.

Jeg kunne altså på den ene sida ikke nekte for at jeg var blitt et avkom av det moderniserte nordnorske samfunnet på slutten av år 2000 e.Kr. Men jeg lot meg ikke sluke rå. Jeg kunne ikke godta at det tradisjonelle samfunnet, slik jeg i barndommen hadde erfart det på 1950-tallet, var avleggs i enhver forstand. Jeg prøvde å holde i hevd noe av det som det såkalte framskrittet så glatt prøver å kvitte oss med.

Hvis det er noe jeg har lært av 25 års fikling med samfunnsvitenskapen, er det at de fleste fenomen minst er tvetydige, også den såkalte moderniseringa og framskrittet. Og jeg er bestandig glad når jeg kan vise til storkanoner i slike viktige spørsmål. En slik storkanon heter Adorno:

Snarere enn å tolke historia som en entydig frigjørings- og selvreliserings-prosess, tolker han historia som ei stadig fremadskridende katastrofe. Sivilisasjonsprosessen og naturbeherskelsen kan vise seg å være selvdestruktiv. Folkelig sagt: selv om vi i farta ikke opplever det slik, kan det være at vi holder på med å sage over den greina vi sitter på.

*

Man må tåle å innrømme at fenomen er tvetydige. Man skal være bra moderne hvis man, på biltur gjennom nordnorske bygder, ikke får øye på det sørgmodige uttrykket de gamle småbruksfjøsene med sine fire felts småvindu har i ansiktet. De står rett og slett med tårer i øyekroken og prøver å fortelle om stillheta etter dyrene.

Du skal også være bra framskrittssvennlig dersom du ikke har lagt merke til hvordan de *skjemmes*, utedoene, der mange av dem enda klamrer seg til ei fjøsnov eller en sjå, vel vitende om at de tapte for vannklosettet. Tenk, de har ikke sett ei naken rompe på førti år, mens vannklosettene innadørs er lut lei av bakdeler. Som han sa mannen: ...*Bare en ungkar tror at harem er himmelen, sjeiken vet bedre.*

Og det er ikke bare utedoene som skjemmes. Jeg tenker også på den svære blikkstampen jeg bada i som unge, i ei krå i kjøkkenet, i skjul bak et pledd på ei snor. Jeg husker han, stampen, den dagen han ble byttet ut med baderom og dusj i et tilbygg på huset. Han skjemtes. Jeg så det på en ekstra rødme i rustflekkene. Han ble ikke gjort den minste ære på, han fikk ikke fortjenestemedalje for sin innsats i nasjonshygienen og avlusinga sin tjeneste. Han ble kasta i fjæra og ut av historia, som om han hadde vært et fremmedelement.

Jeg har en kompis som også husker da gravemaskinene med brask og bram laga vei til bygda. De slakta urørt terreng. De velta ursteinene, urdyrene, opp av jorda og lot dem ligge med den kvite buken i været. Entreprenøren var ingen landskapsarkitekt som tross alt begraver de døde steinene, strør jord over dem og lar blomster gro langs veiskråningene.

Kompisen min, han husker også turistskipene som om somrene seilte forbi på ytre strøk, over Vengsøy-fjorden, forbi Senja. Svære var de, utilnærmelige, verdensdampere. De var som snarest nordpå for å kaste et overlegent blick på det perifere og det primitive, før de igjen dro tilbake til den egentlige verden, der livet egentlig foregår, der dem ikke går i skinnhua. Og i bygda stod kompisen min med hua i handa og skjemtes - og konstruerte seg selv som akterutseilt og skamplagg.

*

Jeg har altså, rent privagt, prøvd å lage en identitets-konstruksjon som risikerte å forskreve seg. På den ene sida har jeg stått med en fot i det akademiske, der hovedredskapen for å skaffe rede på verden er *distansen*, å holde verden litt ut fra kroppen for å få øye på den, gjennom å lese den, filosofere den, studere den, diskutere den og i særlig grad *skrive* den. Denne slags virksomhet har jeg også hatt lønn for, mens det andre jeg har satsa på stort sett bare har medført utgifter.

For på den andre sida hadde jeg ikke helt kutta navlestrengen med den levemåten jeg kom fra. Og i den levemåten var et ikke distansen, men *nærheta* til og *fortroligheta* med landskapet det kom an på. Det er her, hvor landskapet

byr seg fram med sine *godsaker*, at vi er på sporet av urfortellinga om denne kysten.

Jeg har m.a.o. i meg et sug etter å drive matauk på sjø og land, både til folkemat, til sauemat, kattermat, hundemat og mat til vedovnen, samt en hang til husflid med bjørk som materiale.

Hva som er viktigst er ikke godt å si. Jeg kunne for eksempel ikke overlevd uten en båt i småbåthavna. Han må ligge der i beredskap hvis fjorden er blank og straumen er god. En båt er som en liten hund som ligger på vent og logrer med halen. Jeg har hatt flere båter gjennom årene, de er blitt større, mer sjosikre, med mer SOS-utstyr og dyrere etter hvert. Jeg regner med at mataukprisen på fiskefiléen ligger på opp mot tusen kroner kiloen. Jeg kunne ha kjøpt filéen for en brøkdel av prisen (noe ho æ bor i lag med vet å utnytte). Men regnestykket handler ikke bare om økonomi. Det vil si: det handler *overhodet* ikke om økonomi. Det handler om det gode livet i urfortellinga om Nord-Norge. Det ville ha vært en lidelse i lidelsen om jeg måtte ligget på sotteseng, å vite at moltebæra begynner å bli moden på myrene, at blåbæra er underveis, at krøkebæra står saftig i svære klaser, at tyttebæra vil komme om ikke lenge.

Forresten: det ville ikke nødvendigvis vært en *lidelse* i lidelsen. Han Harris fra Snefjorden, en hjertepasient jeg møtte på kirurgen 3, opplevde det som en *lindring* i lidelsen at han etter operasjonen kanskje igjen skulle kunne dra på laksedorging og stryke på myrene etter moltebær. Himmelen på jorda, det var å høste godsaker på land og sjø. Slik har det vært i Snefjorden i 8000 år.

En ublid skjebne ville ramme meg den dagen jeg måtte slutte å produsere fyringsved. Den bjørkeveden du hogger og kløyver den ene sommeren, er ikke knusktørr og fyringsklar før til neste vinter. Da holder den en kvalitet som knapt legger sot igjen i pipa.

Jeg har ikke skog av betydning selv. Men en god nabo har skog. Han driver enda med sauer. (Og ho Mary på Reinøya spinner opp mot 90 hesper ullgarn i løpet av vintertida. Ho spinner nesten like mange hesper garn som ho er år av alder.) Mine høyslåtteopplevelser fra barndommen har jeg aldri fått fred for. Jeg vil heller ikke ha fred for dem. Selv om jeg måtte slutte med sauer for noen år siden, tar jeg hver sommer, omkring midten av juli, fram ljaen, brynet, et par river og høygaffelen. Jeg velger meg en fin dag og slår urtegras til ei hesje tørrhøy, inne i en sverm av svartfluer, klegg og blinding. Jeg blir godt svett den dagen, og dagen etter, for jeg strekker gleden over to, kanskje tre dager.

Jeg jobber med den hesja av flere grunner. Den ene er at jeg er på sporet av et kapittel i urfortellinga om denne kyststripa mellom havet og evigheta. Den andre er poetisk: det osrer duft av urtevellig fra marka når gresset er nyslått og skal ristes og handteres opp i hesja for å komme på tørk. Og hesja, den lukter rått urtebrygg den dagen graset henges opp, og den lukter ulike nyanser av urter på tørk i ukevis. Ja, selv hesjelukt i regn er ikke å forakte. Når hesja er knusktørr, kanskje timen før floingen, kommer naboen og berger høyet i hus.

Naboen og jeg, vi har et bytteforhold oss imellom: vi bytter ei hesje urtegress i et lass bjørkeved. Jeg skryter av bjørkevedens effekt i kalde vinterdager. Han skryter av urtehøyets effekt i fjøsen. Det har helbredende kraft. Sauene hans får normalt silofo. Men får en sau magetrøbbel, helbredes sauen med urter fra hesja mi. Jeg har sagt han, at jeg da er nesten for en *apoteker* å regne. Han slår opp en latter og kan bekrefte at så er tilfelle.

Jeg gjorde meg også tidlig avhengig av tresløyd. Det starta med hollabåter i barndommen. Inni enkelte bjørkelegger fins for eksempel en variasjon av tresleiver, i ulike størrelser og former. De vil hjelpes ut av veden og se dagens lys. Deres høyeste ønske er å få gjøre daglig tjeneste på et kjøkken og være med på folkelivet.

Inni rota på bjørka fins en sammenfiltra vedkonsistens som egner seg ypperlig til trekopper. De blir elastiske nok til å tåle veksling mellom væte og tørke, mellom varme og kulde. De ligger innpakket i trerøtter, med et sterkt ønske om å få komme til verden, for eksempel for å få bli med på turer til ørretvann i midten av august.

De siste årene har jeg fått en samlemani. Jeg er i ferd med å bli en eldre mann. Jeg går til skogs og leter etter emner til gode gangstokker, eller rettere sagt: et tredje bein å gå med. Jeg forbereder meg på å bli en trefoting, dvs. å finne meg til rette i kategorien mellom tobeinte og firbeinte.

Emnene til stokker er å finne som Vårherre sine halvfabrikata på friske bjørker som snøtyngda har lagt overende. Ligger bjørka horisontalt noen år, bøyer greinene seg opp mot lyset og noen av dem danner stokkemner med de fineste krumme handtak. Noen av dem tar jeg med meg. Beste tida er i juni, når bjørka *løyper* seg. Når jeg fjerner nevra og barken, er de kvite, saftige og velsmakende inni. De trenger bare littegrann videreforedling og kultivering.

Dessuten har jeg lagt meg til, i lag med Vårherre, å produsere mine egne økologiske gulrøtter. Jeg bruker de som forebyggende medisin. Mot kreft. Frøene må i jorda tidligst mulig. Rekorden er 9.mai. Jorda må under plast mens frøene spirer. Når de grønne stråene viser seg, må plasten vekk og den luftige duken på. Så må de tynnes, stelles og prates med et par runder. I september byr de seg fram med sin saft, og du bevarer de siste i mose helt til mai neste år. Da begynner syklusen på nytt.

*

Jeg har altså konstruert meg en rekke tråder i livet som gir meg et visst rotfeste i et eldgammelt landskap. Jeg har en brukbar økonomi: jeg kunne ha kuttet alle tråder til det nordnorske landskapet og kjøpt meg vekk fra den konstruksjonen av meg selv der jeg har delt meg i to for å få til et rimelig balansert liv. Jeg kunne ha kvittet meg helt med skinnhua, kjøpt meg helt inn i framskrittet og kjøpt hele pakken: den fisken jeg trenger, den veden jeg trenger, det syltetøyet jeg trenger, den krøkebærsafta jeg trenger, de gulrøttene jeg

trenger, de tresleivene og trekoppene jeg trenger, de gangstokkene jeg trenger, den urtepoesien jeg trenger, og så videre.

Jeg kunne fullt ut ha kjøpt meg en modernisert konstruksjon av meg selv og brukt fritida på kafe. Men jeg er ikke til salgs og kjøper derfor bare litt av livet.

*

Den slags kultur som bydde på *kollektiv* konstruksjon av enkeltpersoner, fins knapt lenger.

Det som var et klart felles grunnlag tidligere, lå i den regionale naturlige oppdekningen: det felles landskapet, fellesgrunnlaget i de fornybare ressursene, at de fleste hadde lignende levebrød og et lignende forråd av erfaringer angående f.eks, husflid, tusenkunstneri, handel og vandel, høsting av hovedressursene og høsting av alle småressursene.

Felles *referanserammer* heter det borte i Breivika.

Slik er det ikke lenger. Alle er bastarder. Alle konstruerer seg selv inni hver si skjøre såpeboble inni framskrittet, et framskritt som kanskje er i ferd med å sage over den greina det er fundert på. Så møtes vi av og til på kafe over et glass øl. Der forteller vi eventyr om framskrittet og snakke skit om fortida.

*

Jeg har i dette kåseriet prøvd å sette litt pris på det tradisjonelle samfunnet sin bruk av kyststripa. Det var en bruk på parti både med de fem milliarder år som vi har bak oss og de fem milliarder år som ligger foran. Lite skal til før det hele havner på en snurr. Rabarbraen i hagen heime, skal visst være som trekkpapir for atomnedfall. Og det er ikke så langt fra atomavfallet i Murmansk-området til stabbseien i Vannsundet.

Det er sagt at *enhver epoke drømmer om den epoken som kommer etterpå og kaster skitt på foregående epoker*.

Jeg har prøvd å si noe pent om et firefelts fjøsvindu, ei hesje urtegress, en rusten badestamp og en stakkars utedo. Jeg har aldri kunnet akseptere regelen om at framskrittet, hvis det er framskritt også på vegne av jorda og oss selv, må basere seg på drittprat om det vi la bak oss, at det skulle være noe vi egentlig bør skjemmes over.

Det ville jo i så fall bety at vi allerede nå, på forhånd, kan begynne å skjemme oss over det vi *er i ferd med* å konstruere, ettersom våre etterfølgere vil se tilbake på oss – og skjemmes, ikke over seg sjøl, men over oss, fortida?

Jeg lurar forresten på hva han Oluf Rallkattli, avdøde, ville sagt til OL-ideen? Ville han vært ja-mann og tilbudt komiteen å legge utforløypa i Rallkattlia, eller forankre et flytende hotell i støvoren - for å gjøre gryn på et

nedlagt bruk? Eller ville han vært nei-mann og protestert mot å gjøre Tromsø til et digert wienerbrød i gapet på det internasjonale jetsettet og pengemakta?

Kort sagt: ville han Oluf lurt han Røder under ordførerkrakken, under OL-skammelen, for å ringe på bjella hannes Hermann Kristoffersen.

*

Så lenge jeg er gangfør, skal den urtehesja konstrueres på nytt og på nytt. Den holder for så vidt stand til evig tid! Så får jeg be en bønn for stabbseien ved Vottegrunnen i Vannsund og for fjordtorsken på Storgrunnen ute i Ullsfjorden. Og holde i hevd medlemskapen i Redningsselskapet.

Kompisen min, han som skjemtes og følte seg akterutseilt når turistskipene og den egentlige verden seilte forbi, han har etter hvert skjønnet det *tvetydige* ved denne seilasen. For det er ikke bare slik at det er verdensdamperen som beveger seg bort. Landskapet som forlates, forlater også verdensdamperen, i nøyaktig samme fart. Kompisen min husker nå at de korte møtene mellom verdensdamperen og bygda, den gangen, ikke bare var møter der bygda falt pladask og bøyde seg i støvet for verdensdamperen. Møtet var *også* en anledning for bygda, for tradisjonen, for landskapet, for urfortellinga, til å vise seg fram! Det flyktige møtet var også en anledning for bygdas *selvkonstruksjon, selvbekreftelse og selvpresentasjon*. Den viste fram noe den selv satte pris på, noe som holdt en overordentlig høy kvalitet, og som den mente verdens mangfold hadde bruk for.

Men turistskipene seilte forbi, over Vengsøy-fjorden, og skjønnte lite av det hele. Det er med dem som med oss selv når vi farter omkring som turister og nipper til verden: vi har *oss selv* med på turen og er heimeblinde også på bortebane.

*

Etter at ulike *samfunnskrefter* de siste 40 årene har tømt de små røde fjøsene for dyr, fôr og folk, skal vi ikke være for sikker på at de er tomme. Og da tenker jeg ikke på fjøsene som lagerplass for utrangerte møbler. Jeg har en mistanke om at underjordiske krefter har flytta inn der samfunnskrefter har skapt ledig rom.

Folk i salen har kanskje hørt om en rød fjøs ute på Kvaløya. Han står der som ruin. Likevel sies det han er "bebodd". Mannen som eier fjøsen nekter å rive han. Mannen har prøvd å rive, men han ble sjuk av det. Han fikk så å si intelligent motstand. Han har fått beskjed om at skal han ha noe å si over fjøsen, må han ikke rive, men bygge den opp igjen, skaffe dyr til veies, blåse liv i lørven og landskapet.

Det kan med andre ord være det bor flere ute på de avfolka bygdene enn det vi er klar over. De har antakelig overtatt fjøsene og holder stand hele året.

Jeg har også en mistanke om at det har vært (og fortsatt er) mye sorgarbeid blant tidligere småbrukere som motvillig har vært tvunget til å

tømme fjøsene. For det er ingen liketil sak å legge sin bakgrunn bak seg, å brenne sine bruer, å sette seg med hendene i fanget i trygdesamfunnet.

*

Og å tømme og rive en fjøs, ligner det litt på å rive sund en sjark?

Jeg ble tidligere i høst vitne til en tv-reportasje der sjarken til en mann ble lemma i filler ved en kai et sted ved kysten. En svær dinosaur av jern sleit vekk rorhuset og deler av dekket og bar det bort. På kaikanten stod fiskeren og visste ikke si arme råd.

Avisa Nordlys skrøt før jul av hvor glad den forrige fiskeriministeren er i kysten, og mente han ville være den beste til å redde Redningsselskapet.

Ettersom samfunnskrefter også er i ferd med å ramponere havet, skal jeg avrunde med ei fortelling om en jeg kaller *Johan Utnes*. Det er ei fortelling fra virkeligheta, slik den kunne være - og fortelles om - allerede på 1970-tallet. Og de fleste i salen kjenner sikkert til den forrige fiskeriministerens kjærlighets-handlinger overfor kysten. Sjøl har jeg frykta for at redningsskøytenes siste slepeoppdrag ville være å frakte sundlemma sjarker til skipskirkegårdene.

Og så Utnes-fortellinga.

I fjæra på Utnes, støttet opp mot den ene støvoren, babor støvor sett mot land, står vraket av "Sjona", kutteren til han Johan.

Rorhuset og riggen er vekk. Gresset har anlagt tilløp til plen på kappa og hekken. Fra jord er dekksp plankene en gang kommet. Til mold skal de bli. Og i lugarens tussmørke fortelles ingen historier mer.

Svinghjulet i motorrommet står i stein.

Egentlig skulle "Sjona" ha ligget på havets bunn, på skipskirkegården i Veggefjorden. For Johan Utnes hadde fått kondemneringsbidrag fra staten.

Men "Sjona" og Johan, de var ett. Han ville ikke havarere seg selv ved å senke skuta. Alltid hadde det vært om å gjøre å holde ho flytende. Han søkte derfor myndighetene om å få legge ho ved støvoren. Da kunne han ha ho i kjøkkenvinduet. Som en skulptur, om det alt vesentlige av livet samlet i *en* sum og i *ei* form. Fra å være en båt, skulle ho få bli et anker. Fra å stå for *bevegelsen*, skulle "Sjona" bli det faste punkt som gjorde minnene sin bevegelse mulig.

Han fikk tillatelsen. Men for å beholde kondemneringstilskuddet ble han gitt valget mellom pest og kolera. Enten skulle ho til bunns på skipskirkegården i Veggefjorden. Men skulle ho stå på land måtte ho få et hull i buken, lik han som blei korsfesta i ei anna fortelling, slik at han Johan ikke skulle fristes til å sette ho på sjøen igjen. Og det var ikke nok at såret i båtbuken ble sett av han selv og de nærmeste. Lensmannen måtte komme å se for at beviset skulle bli bevis.

Han venter en dag på springflo for å ta ho i land. Motoren er fyrt opp med fyrllampa og satt i sving. Han kaster fortøyningen og bakker den siste

æresrunden utafor Utnesbukta. Fra rorhuset ser han baugspydet føre en varsom pekefinger langs horisonten. Fra land ser de baugen komme rundt og legge seg i stilling med kurs for stoa. Ringen er sluttet. Motoren får full beskjed. Båten setter seg i sjøen. Fråden reiser seg for baugen lik ei kvitskjorte åpen i brystet.

Dette har han aldri gjort før. Bestandig var det om å gjøre å styre unna, å samarbeide med "Sjona", å berge båt, bruk, mann og mus. I det som nå skjer snus verden bak fram. Likevel er dette det nest verste. Verre ville det ha vært å gå bak båtens rygg, lokke ho ut på tur, føre ho til skipskirkegården og forlate ho der.

Det Johan gjør nå, gjør han bare *en* gang: Full fart og kursen rett i fjæra! Så et brak og en voldsom rystelse gjennom skroget. Motoren som løper løpsk i forundring, fordi den trodde de skulle ut i rom sjø. Sjøkket i skroget, for et øyeblikk siden frigjort fra fortøyningen på vei ut i åpent farvann. Den svære kroppen som halvt på land krenger og velter over på sida. Motorens siste raserianfall i kvelertaket.

Deretter stillhet.

Den siste tida kunne Johan ikke lenger holde til på Utnes. Han bodde på "Hjemmet" hvor han ble en taus mann.

En dag glimtet han til ute i korridoren og olla om "Sjona".

- *Ho ligg ved kaia*, skal han ha sagt.

- *Ho har motoren i gang*, skal han ha sagt.

- *Han måtte gjøre seg klar*, skal han ha sagt og forta seg inn på rommet sitt etter gods og gull. Han skulle til Lofoten.

- *No har det rabla for han Johan*, skal dem ha sagt, hjelperan på "Hjemmet".

Dem tok feil.

To dager senere bakket "Sjona" ut fjorden, med han Johan om bord.

*

De som har slått an tonen i Norge har – inntil nylig – hatt ansiktet og oppmerksomheten vendt sørover, mot kontinentet. I løpet av noen ti-år er kystens tradisjonelle livsform lagt i ruin. Sjarkene hogges opp. I de røde små fjøsene er det blitt stille og luktfritt etter dyrene. Mange kystboere har strevd – og strever – med å legge bak seg sin bakgrunn.

Først i den siste tida, i januar i år, har førstefiolinene i landet erklært *sin* bråforelskelse i kysten, med redaktøren i avisa Nordlys som giftekniv og brudesvenn. Han støtter alt som begynner på OL.

Selv hovedstaden (som nå er i ferd med å utkonkurrere andre hovedsteder med et staselig operahus, og trenger mer gryn til sluttfinansiering) og NHO har brått vendt nesen nordover.

Førstefiolinene si bråforelskelse og kjærlighetserklæring til kysten gjelder neppe hensynet til sjarken, til fisken, neppe heller hensynet til fjøsene med de små firefelts vinduene. Bråforelskelsen gjelder sikkert hensynet til dansen rundt petroleumskalven. For ”melka” skal nå, i et par-tre tiår eller så, melkes på Melkøya. Og selges for en rimelig penge til USA, slik at de der borte ikke får noen økning i bensinprisene og kan fortsette med intensiv produksjon av *osoner*.

Ka er en *oson*?

En oson er den vindstyrken som oppstår når lettbrisen, sterkkulingen, grovstormen, superorkanen, syksyklonen, samt fanden og hans oldemor slår seg sammen og gjør rent bord!

Da er han så sterk at ikke engang redningsskøyta kan gå ut.

Da kan vi være redningsløst fortapt!

Jeg er i mot oljeboring i Lofoten!

Der fins den siste olje.